Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

8 iunie 2017*

„Trimitere preliminară — Spațiul de libertate, securitate și justiție — Proceduri de insolvență — Regulamentul (CE) nr. 1346/2000 — Articolele 4 și 13 — Acte prejudiciabile pentru adunarea creditorilor — Condițiile în care poate fi atacat actul în cauză — Act supus legii unui alt stat membru decât statul de deschidere a procedurii — Act care nu poate fi atacat în temeiul acestei legi — Regulamentul (CE) nr. 593/2008 — Articolul 3 alineatul (3) — Lege aleasă de părți — Localizarea ansamblului elementelor situației vizate în statul de deschidere a procedurii — Incidență”

În cauza C-54/16,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Tribunale Ordinario di Venezia (Tribunalul Ordinar din Veneția, Italia), prin decizia din 7 ianuarie 2016, primită de Curte la 29 ianuarie 2016, în procedura

Vinyls Italia SpA, în faliment,

împotriva

Mediterranea di Navigazione SpA,

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul J. L. da Cruz Vilaça, președinte de cameră, doamna M. Berger (raportor) și domnii A. Borg Barthet, E. Levits și F. Biltgen, judecători,

avocat general: domnul M. Szpunar,

grefier: domnul M. Aleksejev, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 1 decembrie 2016,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Vinyls Italia SpA, în faliment, de S. Girotto, de F. Marrella și de M. Pizzigati, avvocati;

— pentru Mediterranea di Navigazione SpA, de M. Maresca, de F. Campodonico, de L. Fabro și de G. Duca, avvocati;

— pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată inițial de D. Del Gaizo și ulterior de P. Pucciariello, avvocati dello Stato;

— pentru guvernul elen, de E. Zisi și de S. Charitaki, în calitate de agenți;

* Limba de procedură: italiana.

— pentru Comisia Europeană, de E. Montaguti, de M. Heller și de M. Wilderspin, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 2 martie 2017,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 13 din Regulamentul (CE) nr. 1346/2000 al Consiliului din 29 mai 2000 privind procedurile de insolvență (JO 2000, L 160, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 1, p. 143).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Vinyls Italia SpA, în faliment, pe de o parte, și Mediterranea di Navigazione SpA (denumită în continuare „Mediterranea”), pe de altă parte, în legătură cu o acțiune revocatorie privind rambursarea de către această din urmă societate a sumelor care i-ar fi fost plătite de prima dintre societățile menționate în perioada de șase luni anterioară declarării intrării în faliment.

Cadrul juridic

Convenția de la Roma

3 Articolul 3 alineatul (1) din Convenția privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale, deschisă spre semnare la Roma la 19 iunie 1980 (JO 1980, L 266, p. 1, JO 2007, L 347, p. 1, denumită în continuare „Convenția de la Roma”), prevede:

„Contractul este guvernat de legea aleasă de către părți. Această alegere trebuie să fie expresă sau să rezulte, cu un grad rezonabil de certitudine, din condițiile contractuale sau din împrejurările cauzei […]”

4 Articolul 2 din Primul protocol privind interpretarea de către Curtea de Justiție a Comunităților Europene a Convenției de la Roma (JO 1989, L 48, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 10, p. 170) enumeră instanțele statelor membre care au posibilitatea de a solicita Curții să pronunțe o hotărâre preliminară asupra unei chestiuni ridicate într-o cauză pendinte în fața acestora și care privește interpretarea convenției menționate. În ceea ce privește Republica Italiană, această posibilitate a fost rezervată pentru Corte suprema di cassazione (Curtea de Casație) și pentru Consiglio di Stato (Consiliul de Stat).

Dreptul Uniunii

Regulamentul nr. 1346/2000

5 Considerentele (23) și (24) ale Regulamentului nr. 1346/2000 au următorul cuprins:

„(23) În domeniul său de aplicare, prezentul regulament ar trebui să prevadă norme conflictuale unitare, care să înlocuiască, în cadrul domeniului lor de aplicare, normele interne de drept internațional privat. În absența unor dispoziții contrare, se aplică legea statului membru de deschidere (*lex concursus*). Această normă conflictuală ar trebui să fie aplicabilă atât pentru procedura principală, cât și pentru procedurile locale; *lex concursus* determină toate efectele

procedurii de insolvență, atât cele de natură procedurală, cât și pe cele materiale, asupra persoanelor și raporturilor juridice respective. Ea reglementează toate condițiile privind deschiderea, desfășurarea și închiderea procedurii de insolvență.

(24) Recunoașterea automată a unei proceduri de insolvență căreia i se aplică în mod obișnuit legea statului de deschidere poate interfera cu normele care reglementează tranzacțiile desfășurate în alte state membre. Pentru a proteja așteptările legitime și siguranța tranzacțiilor într-un alt stat membru decât cel de deschidere, ar trebui să se prevadă o serie de excepții de la norma generală."

6 Articolul 4 din Regulamentul nr. 1346/2000 menționat prevede:

„(1) În absența unei dispoziții contrare în prezentul regulament, legea aplicabilă procedurii de insolvență și efectelor acesteia este legea statului membru pe al cărui teritoriu este deschisă procedura, denumit în continuare «stat de deschidere».

(2) Legea statului de deschidere determină condițiile pentru deschiderea, desfășurarea și închiderea procedurii de insolvență. Aceasta determină în special:

[…]

(m) normele referitoare la nulitatea, anularea sau inopozabilitatea actelor prejudiciabile adunării creditorilor."

7 Potrivit articolului 13 din Regulamentul nr. 1346/2000:

„Articolul 4 alineatul (2) litera (m) nu se aplică dacă persoana care a dobândit foloase în urma unui act prejudiciabil pentru adunarea creditorilor face dovada că:

— respectivul act este supus legii altui stat membru decât cea a statului de deschidere a procedurii

și

— această lege nu permite în cazul respectiv, sub nicio formă, atacarea actului respectiv."

Regulamentul Roma I

8 Regulamentul (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I) (JO 2008, L 177, p. 6, denumit în continuare „Regulamentul Roma I") prevede la articolul 1 alineatul (1) primul paragraf:

„Prezentul regulament se aplică obligațiilor contractuale în materie civilă și comercială, în situațiile în care există un conflict de legi."

9 Articolul 3 din Regulamentul Roma I, intitulat „Libertatea de alegere", prevede la alineatele (1) și (3):

„(1) Contractul este guvernat de legea aleasă de către părți. Această alegere trebuie să fie expresă sau să rezulte, cu un grad rezonabil de certitudine, din clauzele contractuale sau din împrejurările cauzei. Prin alegerea lor, părțile pot desemna legea aplicabilă întregului contract sau numai unei părți din acesta.

[…]

(3) În cazul în care toate elementele relevante pentru situația respectivă, în momentul în care are loc alegerea, se află în altă țară decât aceea a cărei lege a fost aleasă, alegerea făcută de părți nu aduce atingere aplicării dispozițiilor legii acelei alte țări, de la care nu se poate deroga prin acord."

Dreptul italian

10 Articolul 67 alineatul 2 din legge fallimentare (Legea privind falimentul), aprobată prin regio decreto n. 267 (Decretul regal nr. 267) din 16 martie 1942 (GURI nr. 81 din 6 aprilie 1942), prevede:

„Se revocă de asemenea, în cazul în care lichidatorul dovedește că cealaltă parte cunoștea starea de insolvabilitate a debitorului, plățile creanțelor lichide și exigibile, actele cu titlu oneros și cele constitutive ale unui drept preferențial în privința datoriilor, inclusiv al unor terți, create în aceeași perioadă, dacă au fost încheiate în ultimele șase luni anterioare declarării falimentului."

11 Potrivit articolului 167 din codice di procedura civile (Codul de procedură civilă, denumit în continuare „CPC"):

„În memoriul în apărare, pârâtul este obligat să invoce toate mijloacele sale de apărare, răspunzând faptelor reținute de reclamant, să indice datele sale de contact, numărul său de identificare fiscală, mijloacele de probă pe care înțelege să se întemeieze, precum și documentele pe care le anexează la dosar și să își formuleze concluziile.

Sub sancțiunea decăderii, acesta trebuie să formuleze eventuale cereri reconvenționale și excepțiile procedurale și de fond care nu pot fi ridicate din oficiu […]"

12 Articolul 183 din CPC prevede:

„La ședința stabilită pentru prima zi de înfățișare a părților […]

[…] [p]ărțile pot preciza și modifica cererile, excepțiile și concluziile deja formulate.

[…]

Dacă se impune, judecătorul poate acorda părților termenele peremptorii următoare:

1) un termen de 30 de zile suplimentare pentru depunerea de memorii care să vizeze numai clarificări sau modificări ale cererilor, excepțiilor și concluziilor deja propuse;

[…]

3) un termen de 20 de zile suplimentare doar pentru indicarea unor probe contrare."

Dreptul Regatului Unit

13 Articolul 239 alineatele (2) și (3) din Insolvency Act 1986 (Legea privind insolvența din 1986, denumită în continuare „IA 1986"), aplicabilă în Anglia și în Țara Galilor, prevede:

„(2) În cazul în care societatea a acordat, la data relevantă [astfel cum este definită de IA 1986], un tratament favorabil unei persoane, lichidatorul poate solicita instanței să adopte o măsură în temeiul prezentei secțiuni.

(3) Conform dispozițiilor menționate în continuare, instanța sesizată cu această cerere adoptă măsura pe care o consideră adecvată pentru restabilirea situației, astfel cum s-ar fi prezentat aceasta dacă societatea nu ar fi acordat respectivul tratament favorabil.

[…]”

Litigiul principal și întrebările preliminare

14 Litigiul principal, aflat pe rolul Tribunale Ordinario di Venezia (Tribunalul Ordinar din Veneția, Italia), se desfășoară între, pe de o parte, Vinyls Italia, societate în faliment, stabilită la Veneția, și, pe de altă parte, Mediterranea, care are sediul social în Ravena (Italia), în legătură cu o cerere de revocare a două plăți (denumite în continuare „plățile în litigiu”) efectuate în cadrul executării unui contract de navlosire încheiat la 11 martie 2008, a cărui validitate a fost prelungită printr-un act adițional din 9 decembrie 2009. Aceste plăți, în cuantum total de 447 740,27 de euro, au fost efectuate de Vinyls Italia către Mediterranea înainte ca prima dintre aceste societăți să facă obiectul unei proceduri de administrare specială care a condus ulterior la intrarea sa în faliment.

15 În cadrul litigiului principal, lichidatorul societății Vinyls Italia a arătat că plățile în litigiu au intervenit cu întârziere în raport cu termenele contractuale, într-o perioadă în care era de notorietate că această societate era insolvabilă, și că aceste plăți puteau fi revocate, în conformitate cu articolul 67 alineatul 2 din Legea privind falimentul.

16 Mediterranea se opune revocării plăților în litigiu și arată că acestea au fost efectuate în cadrul executării unui contract pe care părțile au ales să îl supună dreptului englez. Or, potrivit acestui drept, care ar fi determinant în temeiul articolului 13 din Regulamentul nr. 1346/2000, plățile în litigiu nu ar putea fi atacate. În susținerea acestei argumentații, Mediterranea a prezentat o declarație sub jurământ a unui avocat stabilit în Regatul Unit, prin care se concluziona că, în speță, dreptul englez nu permite revocarea plăților în litigiu.

17 Vinyls Italia consideră, în schimb, că articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 prevede o excepție de procedură. Or, în sine, aceasta din urmă nu poate fi invocată din oficiu de instanță, ci ar trebui ridicată de partea interesată, în termenul stabilit de dreptul procesual al statului membru din care face parte instanța sesizată cu acțiunea revocatorie. Or, în speță, această excepție ar fi fost invocată tardiv.

18 Instanța de trimitere arată, în primul rând, că, în temeiul articolului 4 alineatul (2) litera (m) din Regulamentul nr. 1346/2000, normele aplicabile referitoare la nulitatea, la anularea sau la inopozabilitatea actelor prejudiciabile adunării creditorilor sunt cele prevăzute de *lex fori concursus*, și anume dispozițiile dreptului italian referitoare la insolvabilitate, respectiv, în speță, articolul 67 alineatul 2 din Legea privind falimentul. Această dispoziție ar permite revocarea plăților în litigiu în ipoteza în care Mediterranea ar fi avut cunoștință de situația de insolvabilitate a Vinyls Italia la momentul efectuării lor.

19 În schimb, această instanță amintește că, potrivit articolului 13 din Regulamentul nr. 1346/2000, articolul 4 alineatul (2) litera (m) din regulamentul menționat nu este aplicabil atunci când persoana care a dobândit foloase în urma unui act prejudiciabil pentru adunarea creditorilor face dovada că acest act este supus legii altui stat membru decât statul de deschidere a procedurii și că această lege nu permite în cazul respectiv, sub nicio formă, atacarea actului respectiv. Instanța de trimitere precizează că, deși Mediterranea a ridicat o excepție în acest sens, a procedat astfel după expirarea termenelor prevăzute de dreptul procesual italian pentru invocarea „excepțiilor de procedură”, în sensul dreptului menționat.

20 Instanța de trimitere observă apoi că clauza contractuală care supune dreptului englez contractul în discuție în litigiul principal ar putea intra în domeniul de aplicare al Regulamentului Roma I. Or, în conformitate cu articolul 1 alineatul (1) din regulamentul menționat, acesta ar viza „situațiile în care există un conflict de legi” și ar impune, la articolul 3 alineatul (3), limite cu privire la efectele unei legi alese de către părți. Cu toate acestea, nu ar apărea cu claritate că situația în discuție în litigiul principal ar presupune un conflict de legi. Astfel, aceasta ar viza un contract de navlosire încheiat în Italia, între două societăți de drept italian, ale căror sedii ar fi situate în acest stat membru, în vederea transportului unor substanțe chimice cu vapoare sub pavilion italian. În schimb, respectivul contract ar fi redactat în limba engleză și ar conține o clauză prin care este desemnat dreptul englez, precum și o clauză de atribuire a competenței în favoarea London Maritime Arbitrators Association (Asociația londoneză de arbitraj maritim).

21 În sfârșit, potrivit instanței de trimitere, din declarația sub jurământ prezentată de Mediterranea în procedura principală reiese că dreptul englez nu exclude, în manieră generală și abstractă, orice posibilitate de a ataca plățile în litigiu, ci doar că, potrivit acestuia, posibilitatea respectivă depinde de îndeplinirea unor condiții de fond diferite de cele stabilite de *lex fori concursus*. Astfel, articolul 239 alineatul (2) din IA 1986 ar impune lichidatorului obligația de a prezenta proba manifestării de voință specifice a debitorului în sensul de a-l avantaja pe creditorul destinatar al plății, iar nu proba cunoașterii de către creditor a situației de insolvabilitate a debitorului.

22 În aceste condiții, Tribunale Ordinario di Venezia (Tribunalul Ordinar din Veneția) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) «Dovada» pe care articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 o pune în sarcina persoanei care a dobândit foloase în urma unui act prejudiciabil pentru adunarea creditorilor, pentru a se opune atacării actului respectiv potrivit dispozițiilor *lex fori concursus*, implică obligația de a invoca o excepție de procedură în sens strict, în termenele stabilite prin dreptul procesual al instanței sesizate, invocând clauza de exceptare prevăzută de regulament și dovedind întrunirea celor două condiții impuse prin aceeași dispoziție, sau articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 este aplicabil în cazul în care partea interesată a solicitat aplicarea lui în cursul procedurii, inclusiv după expirarea termenelor stabilite pentru excepțiile de procedură prin dreptul procesual al instanței sesizate, sau chiar *ex officio*, cu condiția ca partea interesată să fi făcut dovada că actul prejudiciabil este guvernat de *lex causae* a unui alt stat membru, lege care nu permite în speță atacarea actului respectiv cu nicio cale de atac?

2) Trimiterea la norma din *lex causae* prevăzută la articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000, pentru a stabili că «această lege nu permite în cazul respectiv, sub nicio formă, atacarea actului respectiv», trebuie interpretată în sensul că partea căreia îi revine sarcina probei trebuie să demonstreze că, în cazul concret, *lex causae* nu prevede în manieră generală și abstractă nicio cale de atac împotriva unui act precum cel considerat prejudiciabil în speță – și anume plata unei datorii contractuale – sau trebuie interpretat în sensul că partea căreia îi revine sarcina probei trebuie să demonstreze că, în cazul în care *lex causae* permite atacarea cu o cale de atac a unui act de tipul respectiv, nu sunt îndeplinite în concret condițiile – diferite de cele prevăzute de *lex fori concursus* – necesare pentru ca în cazul dedus judecății să poată fi admisă calea de atac?

3) Regimul derogatoriu prevăzut la articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 – având în vedere rațiunea acestuia de a proteja încrederea legitimă a părților în stabilitatea actului potrivit *lex causae* – poate fi aplicabil inclusiv în cazul în care părțile la un contract au sediile în unul și același stat membru, a cărui lege este, prin urmare, în mod previzibil destinată să devină *lex fori concursus* în caz de insolvență a uneia dintre acestea, iar părțile, prin intermediul unei clauze contractuale privind alegerea legii unui alt stat membru drept lege aplicabilă, sustrag revocarea actelor de executare a contractului respectiv de la aplicarea unor norme imperative prevăzute de *lex fori concursus*, adoptate pentru protejarea principiului egalității creditorilor, cu prejudicierea adunării creditorilor în caz de insolvență?

4) Articolul 1 alineatul (1) din Regulamentul Roma I trebuie interpretat în sensul că «situații […] în care există un conflict de legi», în scopul aplicării regulamentului însuși, includ și cazul unui contract de navlosire care a fost încheiat într-un stat membru între societăți care au sediile chiar în acest stat membru și care conține o clauză de alegere drept lege aplicabilă a legii unui alt stat membru?

5) În cazul unui răspuns afirmativ la a patra întrebare, articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul Roma I coroborat cu articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 trebuie interpretat în sensul că alegerea părților de a supune un contract legii unui stat membru diferit de cel în care se află «toate elementele relevante pentru situația respectivă» nu afectează aplicarea unor norme imperative ale legii acestui din urmă stat membru aplicabile în calitate de *lex fori concursus*, pentru a putea contesta acte adoptate înainte de insolvență, cu prejudicierea adunării creditorilor, prevalând astfel asupra clauzei de exceptare stabilite la articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

23 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 trebuie interpretat în sensul că obligă persoana care a dobândit foloase în urma unui act prejudiciabil pentru adunarea creditorilor, pentru a se opune unei acțiuni prin care se urmărește revocarea acestui act potrivit dispozițiilor *lex fori concursus*, să invoce o excepție de procedură în forma și în termenele stabilite prin dreptul procesual al statului membru pe teritoriul căruia este pendinte litigiul sau dacă articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 poate fi aplicat și din oficiu de către instanța sesizată, eventual după expirarea termenului acordat părții vizate.

24 Trebuie amintit mai întâi că, potrivit articolului 13 din Regulamentul nr. 1346/2000, articolul 4 alineatul (2) litera (m) din regulamentul menționat nu este aplicabil atunci când persoana care a dobândit foloase în urma unui act prejudiciabil pentru adunarea creditorilor face dovada că acest act este supus legii altui stat membru decât statul de deschidere a procedurii (denumită în continuare „*lex causae*”) și că *lex causae* nu permite în speță, sub nicio formă, atacarea actului respectiv.

25 După cum a statuat Curtea, articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 guvernează expres atribuirea sarcinii probei, însă el nu conține dispoziții referitoare la aspectele procedurale mai specifice. Astfel, acest articol nu cuprinde dispoziții referitoare, printre altele, la modalitățile de administrare a probelor, la mijloacele de probă admisibile în fața instanței naționale competente sau la principiile care guvernează aprecierea de către această instanță a forței probante a elementelor de probă care îi sunt prezentate (Hotărârea din 15 octombrie 2015, Nike European Operations Netherlands, C-310/14, EU:C:2015:690, punctul 27). Aceeași este situația și în cazul altor aspecte procedurale, cum ar fi, printre altele, forma și termenul pentru a invoca articolul respectiv în cadrul unui litigiu.

26 Or, potrivit unei jurisprudențe constante, în lipsa unei armonizări în dreptul Uniunii a acestor reguli, revine ordinii juridice interne din fiecare stat membru atribuția de a le stabili, în temeiul principiului autonomiei procedurale, cu condiția însă ca acestea să nu fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile situațiilor similare supuse dreptului intern (principiul echivalenței) și să nu facă imposibilă în practică sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de dreptul Uniunii (principiul efectivității) (Hotărârea din 15 octombrie 2015, Nike European Operations Netherlands, C-310/14, EU:C:2015:690, punctul 28 și jurisprudența citată).

27 În consecință, forma și termenele pentru invocarea articolului 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 în cadrul unui litigiu care privește revocarea, potrivit normelor prevăzute de *lex fori concursus*, a unui act prejudiciabil pentru adunarea creditorilor, precum și aspectul dacă instanța învestită cu acest litigiu poate aplica din oficiu acest articol intră sub incidența dreptului procesual al statului membru pe teritoriul căruia litigiul respectiv este pendinte.

28 Această concluzie nu este repusă în discuție de faptul că regimul de excepție instituit la articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 include și termenele de prescripție, termenele pentru exercitarea acțiunii revocatorii și termenele de decădere care sunt prevăzute de *lex causae*, după cum a statuat Curtea în Hotărârea din 16 aprilie 2015, Lutz (C-557/13, EU:C:2015:227, punctul 49).

29 Astfel, rezultatul la care a ajuns Curtea în hotărârea menționată la punctul precedent se întemeiază pe considerația potrivit căreia articolele 4 și 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 constituie *lex specialis* în raport cu alte texte de lege care guvernează dreptul internațional privat al statelor membre, mai ales în raport cu Regulamentul Roma I, și trebuie interpretate în lumina obiectivelor urmărite de Regulamentul nr. 1346/2000 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 aprilie 2015, Lutz, C-557/13, EU:C:2015:227, punctul 46).

30 În ceea ce privește mai exact obiectivul urmărit de articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000, din jurisprudență reiese că acest articol urmărește să protejeze încrederea legitimă a persoanei care a dobândit foloase în urma unui act prejudiciabil pentru adunarea creditorilor, prevăzând că acest act va rămâne guvernat, inclusiv după deschiderea unei proceduri de insolvență, de dreptul care îi era aplicabil la data la care a fost realizat, mai precis *lex causae* (Hotărârea din 15 octombrie 2015, Nike European Operations Netherlands, C-310/14, EU:C:2015:690, punctul 19).

31 În aceste condiții, este necesar să se constate că nici modul de redactare, nici obiectivele urmărite de articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 nu permit să se considere că forma și termenul în care o parte trebuie să invoce acest articol în cadrul unei proceduri judiciare sunt determinate de *lex causae*. Astfel, Regulamentul nr. 1346/2000 și în special articolul 13 din acesta nu vizează să protejeze justițiabilul împotriva riscului obișnuit de a trebui să se apere în cadrul unui asemenea proceduri, indiferent că aceasta se desfășoară în fața instanțelor statului membru pe teritoriul căruia își are reședința persoana vizată sau în fața instanțelor unui alt stat membru, și nici, așadar, împotriva dreptului procesual aplicat de către instanța competentă.

32 Prin urmare, este necesar să se considere că o reglementare națională precum articolul 167 din CPC, care prevede în esență că pârâtul trebuie să invoce toate mijloacele sale de apărare și să formuleze, sub sancțiunea decăderii, eventualele excepții de procedură și de fond care nu pot fi invocate din oficiu în cadrul memoriului său în apărare, acest articol fiind coroborat cu articolul 183 din CPC, care prevede că părțile pot totuși să își precizeze și să își modifice cererile, excepțiile și concluziile în cadrul ședinței stabilite pentru prima zi de înfățișare a părților, poate fi aplicată, cu condiția respectării principiilor echivalenței și efectivității amintite la punctul 26 din prezenta hotărâre, în cadrul unui litigiu care are ca obiect o acțiune revocatorie, în sensul articolului 4 alineatul (2) litera (m) din Regulamentul nr. 1346/2000, și în cadrul căruia se invocă articolul 13 din același regulament.

33 În consecință, se impune să se răspundă la prima întrebare că articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 trebuie interpretat în sensul că forma și termenul în care beneficiarul unui act prejudiciabil pentru adunarea creditorilor trebuie să invoce o excepție în temeiul acestui articol, pentru a se opune unei acțiuni care urmărește revocarea actului respectiv potrivit dispozițiilor *lex fori concursus*, precum și aspectul dacă acest articol poate fi aplicat și din oficiu de către instanța competentă, eventual după expirarea termenului acordat părții vizate, intră sub incidența dreptului procesual al statului membru pe teritoriul căruia este pendinte litigiul. Acest drept însă trebuie să nu fie mai puțin favorabil decât cel care guvernează situații similare supuse dreptului intern (principiul

echivalenței) și să nu facă imposibilă în practică sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de dreptul Uniunii (principiul efectivității), aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.

Cu privire la a doua întrebare

34 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 trebuie interpretat în sensul că partea căreia îi revine sarcina probei trebuie să dovedească în speță că *lex causae* nu prevede, în mod general și abstract, nicio cale de atac împotriva unui act considerat prejudiciabil sau în sensul că această parte trebuie să dovedească, atunci când *lex causae* permite atacarea acestui tip de act, că nu sunt în mod concret întrunite condițiile – diferite de cele prevăzute de *lex fori concursus* – necesare pentru ca o cale de atac introdusă împotriva actului respectiv să poată fi admisă.

35 În această privință, Curtea a statuat mai întâi că, din obiectivul urmărit de articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000, astfel cum a fost amintit acesta la punctul 30 din prezenta hotărâre, rezultă în mod clar că aplicarea acestui articol impune luarea în considerare a tuturor circumstanțelor speței. Astfel, nu se poate avea încredere legitimă în faptul că validitatea unui act va fi apreciată, după deschiderea unei proceduri de insolvență, făcând abstracție de aceste circumstanțe, deși, în lipsa deschiderii unei asemenea proceduri, acestea ar trebui să fie luate în considerare (Hotărârea din 15 octombrie 2015, Nike European Operations Netherlands, C-310/14, EU:C:2015:690, punctul 20).

36 În continuare, Curtea a statuat că obligația de interpretare strictă a excepției prevăzute la articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 se opune unei interpretări extensive a conținutului acestui articol, care ar permite persoanei care a dobândit foloase în urma unui act prejudiciabil pentru adunarea creditorilor să se sustragă de la aplicarea *lex fori concursus* prin invocarea numai într-un mod pur abstract a caracterului inatacabil al actului respectiv în temeiul unei dispoziții a *lex causae* (Hotărârea din 15 octombrie 2015, Nike European Operations Netherlands, C-310/14, EU:C:2015:690, punctul 21).

37 În sfârșit, Curtea a declarat totodată că, în scopul aplicării articolului 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 și în ipoteza în care pârâtul din cadrul unei acțiuni în constatarea nulității, al unei acțiuni în anulare sau al unei acțiuni în declararea inopozabilității unui act invocă o dispoziție a *lex causae* potrivit căreia actul respectiv nu este atacabil decât în circumstanțele prevăzute de această dispoziție, îi revine pârâtului sarcina de a invoca inexistența circumstanțelor menționate și de a face dovada în acest sens (Hotărârea din 15 octombrie 2015, Nike European Operations Netherlands, C-310/14, EU:C:2015:690, punctul 31).

38 În consecință, Curtea a exclus în mod implicit o interpretare potrivit căreia respectivul pârât ar trebui să probeze că *lex causae* nu prevede, în manieră generală și abstractă, nicio cale de atac împotriva actului în discuție, interpretare care ar fi de altfel excesiv de restrânsă, având în vedere faptul că astfel de căi de atac există practic întotdeauna, cel puțin de manieră abstractă, și care ar priva, așadar, articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 de efectul său util.

39 Având în vedere considerațiile care precedă, este necesar să se răspundă la a doua întrebare că articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 trebuie interpretat în sensul că partea căreia îi revine sarcina probei trebuie să dovedească, atunci când *lex causae* permite atacarea unui act considerat prejudiciabil, că nu sunt în mod concret întrunite condițiile – diferite de cele prevăzute de *lex fori concursus* – necesare pentru ca o cale de atac introdusă împotriva actului respectiv să poată fi admisă.

Cu privire la a treia-a cincea întrebare

40 A treia-a cincea întrebare, care trebuie analizate împreună, vizează în esență interpretarea articolului 13 din Regulamentul nr. 1346/2000, în special în ceea ce privește posibilitatea de a invoca această dispoziție în ipoteza prevăzută la articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul Roma I, și anume atunci când toate elementele situației în discuție între părțile la un contract se află într-o altă țară decât cea a cărei lege este aleasă de părțile respective.

41 Este necesar să se arate, cu titlu introductiv, că, în temeiul articolului 28 din Regulamentul Roma I, acesta se aplică contractelor încheiate după 17 decembrie 2009. Astfel cum reiese din elementele aflate la dispoziția Curții, contractul care guvernează plățile în discuție în cauza principală a fost încheiat la 11 martie 2008, iar validitatea sa a fost prelungită printr-un act adițional din 9 decembrie 2009.

42 În consecință, Regulamentul Roma I nu se aplică în litigiul principal.

43 În aceste condiții și având în vedere că, în temeiul articolului 2 din Primul protocol privind interpretarea de către Curtea de Justiție a Comunităților Europene a Convenției de la Roma, instanța de trimitere nu este competentă să adreseze Curții o întrebare privind interpretarea acestei convenții, prezenta hotărâre se referă la Regulamentul Roma I doar în măsura în care o astfel de trimitere permite precizarea domeniului de aplicare al articolului 13 din Regulamentul nr. 1346/2000.

44 Având în vedere aceste considerații, se impune reformularea întrebărilor a treia-a cincea în sensul că urmăresc să se stabilească dacă articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 poate fi invocat în mod valabil atunci când părțile la un contract, care au sediul în unul și același stat membru, pe teritoriul căruia se află deopotrivă toate celelalte elemente relevante ale situației vizate, au desemnat în calitate de lege aplicabilă contractului legea unui alt stat membru.

45 În această privință, este de notorietate că, în comerțul internațional, părțile la un contract utilizează în mod regulat posibilitatea de a supune contractul dreptului unui anumit stat membru, prin intermediul unei clauze contractuale în acest sens, în special în vederea asigurării securității juridice în ceea ce privește dreptul aplicabil drepturilor și obligațiilor părților care izvorăsc din contractul respectiv. Articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul Roma I, precum și articolul 3 alineatul (1) din Convenția de la Roma, aceasta din urmă fiind în vigoare în toate statele membre la momentul adoptării Regulamentului nr. 1346/2000, prevăd această posibilitate.

46 În consecință, întrucât posibilitatea menționată era dobândită la momentul adoptării Regulamentului nr. 1346/2000 și având în vedere că nici articolul 13 din regulamentul menționat, nici celelalte dispoziții ale acestuia nu conțin limitări în această privință, este necesar să se considere că acest articol 13 se aplică chiar și în ipoteza în care părțile au supus contractul respectiv dreptului unui stat membru diferit de statul membru în care cele două părți sunt stabilite.

47 În plus, trebuie amintit că, potrivit considerentului (23) al Regulamentului nr. 1346/2000, acest regulament, „[î]n domeniul său de aplicare, […] ar trebui să prevadă norme conflictuale unitare, care să înlocuiască, în cadrul domeniului lor de aplicare, normele interne de drept internațional privat”.

48 În acest sens, după cum s-a amintit la punctul 29 din prezenta hotărâre, Curtea a declarat că articolele 4 și 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 constituie *lex specialis* în raport cu Regulamentul Roma I și trebuie interpretate în lumina obiectivelor urmărite de Regulamentul nr. 1346/2000 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 aprilie 2015, Lutz, C-557/13, EU:C:2015:227, punctul 46).

49 În consecință, este necesar să se considere că articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul Roma I nu guvernează aspectul dacă, atunci când toate celelalte elemente ale unei situații, cu excepția alegerii de către părți a legii aplicabile, se află într-un alt stat membru decât statul a cărui lege este aleasă,

alegerea părților trebuie luată în considerare în scopul aplicării articolului 13 din Regulamentul nr. 1346/2000. Astfel, această chestiune trebuie analizată având în vedere numai dispozițiile Regulamentului nr. 1346/2000 și având în vedere în special obiectivele pe care le urmărește acest din urmă regulament.

50 În această privință trebuie constatat că Regulamentul nr. 1346/2000 nu conține o dispoziție derogatorie comparabilă cu articolul 3 alineatul (3) din Regulamentul Roma I. În consecință, în lipsa unor elemente în sens contrar care să figureze în Regulamentul nr. 1346/2000, este necesar să se considere că articolul 13 din acest regulament poate fi invocat în mod valabil chiar și atunci când părțile la un contract care au sediul în unul și același stat membru și pe teritoriul căruia se află deopotrivă toate celelalte elemente relevante ale situației au desemnat legea unui alt stat membru în calitate de lege aplicabilă contractului respectiv.

51 Cu toate acestea, se impune a aminti în acest context că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, justițiabilii nu se pot prevala în mod fraudulos sau abuziv de normele Uniunii.

52 În acest context, dintr-o jurisprudență consacrată reiese că constatarea existenței unei practici abuzive impune întrunirea unui element obiectiv și a unui element subiectiv. Pe de o parte, în ceea ce privește elementul obiectiv, această constatare necesită să rezulte dintr-un ansamblu de circumstanțe obiective că, în pofida unei respectări formale a condițiilor prevăzute de reglementarea Uniunii, obiectivul urmărit de această reglementare nu a fost atins. Pe de altă parte, o astfel de constatare impune existența unui element subiectiv, și anume trebuie să rezulte dintr-un ansamblu de elemente obiective că scopul esențial al operațiunilor în cauză este obținerea unui avantaj necuvenit. Astfel, interzicerea practicilor abuzive nu este relevantă atunci când operațiunile în cauză pot avea o altă justificare decât simpla obținere a unui avantaj (Hotărârea din 28 iulie 2016, Kratzer, C-423/15, EU:C:2016:604, punctele 38-40 și jurisprudența citată).

53 Curtea a statuat de asemenea că, pentru a dovedi existența acestui al doilea element, care privește intenția operatorilor, se poate ține seama în special de caracterul pur artificial al operațiunilor în cauză. Este de competența instanței de trimitere să verifice, potrivit regulilor de probă din dreptul național, atât timp cât nu se aduce atingere eficacității dreptului Uniunii, dacă elementele constitutive ale unei practici abuzive sunt întrunite în litigiul principal (Hotărârea din 28 iulie 2016, Kratzer, C-423/15, EU:C:2016:604, punctele 41 și 42, precum și jurisprudența citată).

54 Astfel, în ceea ce privește aplicarea articolului 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, această aplicare nu poate fi înlăturată decât în ipoteza în care ar apărea în mod obiectiv că obiectivul urmărit de aceasta, constând, în acest context, în asigurarea încrederii legitime a părților în aplicabilitatea unei legislații date, nu a fost atins și că, în mod artificial, contractul a fost supus dreptului unui anumit stat membru, și anume nu în scopul esențial de a supune acest contract în mod efectiv legislației statului membru ales, ci de a se prevala de dreptul statului membru respectiv pentru a sustrage contractul sau actele intervenite în executarea lui de la aplicarea *lex fori concursus*.

55 În schimb, și în orice caz, se impune a aminti că, după cum a arătat Comisia, simplul fapt că părțile au făcut uz de posibilitatea de a alege, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, o lege a altui stat membru decât cel în care sunt stabilite nu creează nicio prezumție în ceea ce privește voința de a eluda în mod fraudulos sau abuziv dispozițiile prevăzute în materie de insolvență.

56 Având în vedere considerațiile care precedă, este necesar să se răspundă la a treia-a cincea întrebare că articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 poate fi invocat în mod valabil atunci când părțile la un contract care au sediul în unul și același stat membru pe teritoriul căruia se află deopotrivă toate celelalte elemente relevante ale situației vizate au desemnat legea unui alt stat membru în calitate de lege aplicabilă contractului respectiv, cu condiția ca aceste părți să nu fi ales legea menționată în mod fraudulos sau abuziv, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.

Cu privire la cheltuielile de judecată

57 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară:

1) **Articolul 13 din Regulamentul (CE) nr. 1346/2000 al Consiliului din 29 mai 2000 privind procedurile de insolvență trebuie interpretat în sensul că forma și termenul în care beneficiarul unui act prejudiciabil pentru adunarea creditorilor trebuie să invoce o excepție în temeiul acestui articol, pentru a se opune unei acțiuni care urmărește revocarea actului respectiv potrivit dispozițiilor *lex fori concursus*, precum și aspectul dacă acest articol poate fi aplicat și din oficiu de către instanța competentă, eventual după expirarea termenului acordat părții vizate, intră sub incidența dreptului procesual al statului membru pe teritoriul căruia este pendinte litigiul. Acest drept însă trebuie să nu fie mai puțin favorabil decât cel care guvernează situații similare supuse dreptului intern (principiul echivalenței) și să nu facă imposibilă în practică sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de dreptul Uniunii (principiul efectivității), aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.**

2) **Articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 trebuie interpretat în sensul că partea căreia îi revine sarcina probei trebuie să dovedească, atunci când *lex causae* permite atacarea unui act considerat prejudiciabil, că nu sunt în mod concret întrunite condițiile – diferite de cele prevăzute de *lex fori concursus* – necesare pentru ca o cale de atac introdusă împotriva actului respectiv să poată fi admisă.**

3) **Articolul 13 din Regulamentul nr. 1346/2000 poate fi invocat în mod valabil atunci când părțile la un contract care au sediul în unul și același stat membru pe teritoriul căruia se află deopotrivă toate celelalte elemente relevante ale situației vizate au desemnat legea unui alt stat membru în calitate de lege aplicabilă contractului respectiv, cu condiția ca aceste părți să nu fi ales legea menționată în mod fraudulos sau abuziv, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.**

Semnături